

OSZCZEP (72) *sb m*

o oraz e jasne.

sg *N* oszczep (18). ◇ *G* oszczepu (2). ◇ *A* oszczep (16). ◇ *I* oszczepem (17); -em (1), -(e)m (16).
◇ *L* oszczepie (2). ◇ *pl N* oszczepy (3). ◇ *G* oszczepów (2); -ów (1), -(o)w (1). ◇ *A* oszczepy (8). ◇ *I*
oszczepy (2) *OpecŻyw*, *KuczbKat*, oszczepami (2) *Calep*, *WujNT*; -ámi (1), -(a)mi (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

Drzewce z osadzonym na nim żelaznym grotem płaskim, obosiecznym; dawna broń wojskowa i myśliwska; lancea Mymer¹, BartBydż, Miech, PolAnt, Modrz, Calep, Cn; hasta BartBydż, Modrz; hastile BartBydż; cornus Mącz; framea, materis, pilum, runa, spiculum, venabulum Calep (72): ZapMaz III T 1/377; Tedy iednij po nim deptali/ drudzy palitzami ij ołfczepy w iego świętą głowę bili. OpecŻyw 107v, 153v; Mymer¹ 15; Hastile, dicitur lignum lanceae, osczep BartBydż 67, 79; BielŻyw 104; gdy lewą rękę podniofl [książę Henryk] aby tatarzyna vderzył tedy go drugi tatharzyn pod pachę ołfczepem przebodł MiechGlab 12; Dayćie robić miecze z lemiefzow wálznych/ á ołfczepy z kos wálznych BibRadz Ioel 3/10[15], 1.Reg 26/8; rzekł Abiffái/ przebodę Saulá tám tym iego ołfczepem. BielKron 67v, 67v [4 r.], 69, 214; Cornus, Glog/ Drzewo nieyákie twárde z którego ołfczepy czynią. Mącz 66a; iż v ludzi mężnych/ ołfczep ieft miáfto żupice/ a páwezá miáfto łukniey. GórnDworz Z4v, D8; KuczbKat 310; RejZwierc 204; wziął [Menelaus] w rękę oszczep nieułomny. KochMon 31, 19, 21, 30, 32 [2 r.]; Gotuyćie tarcz/ y páwezę/ á przyłtępuićie do bitwy. Záprzágayćie konie/ wsiadayćie iezdni/ á ftańćie w helmiech/ wyćierayćie ołfczepy/ obłoczćie páncerze. BudBib Ier 46/4, Iudic 5/8, 1.Reg 26/7, 8, 11, 12 (11); Kopie fwe onie krufzyli/ ołfczepy fwe wych krwi rozmaczáli BiałKaz L3v; gdyż ták o tych/ co do Mefyalfá przyłtác mieli/ nápisáno czytamy: że oni miecze ná lemiefze/ á ołfczepy fwe ná sierpy/ przekowác mieli [et contudent gladios suos in ligones et lanceas suas in falces PolAnt 1s 2/4] CzechRozm 112; ciężary ná grzbiećie y ná ołfczepie nołzac chodźili ModrzBaz 110v; Káždy z Tewkrow niech znáki poda męłtwá fwego. Kto prędko do zawodu/ kto ołfczepem bije/ Abo z łuku tęgiego kto łtrzałámi łzyie. ModrzBaz 118, 110, 142v; Których [ludzi] ięzyk łzkodliwiéy mieczá łiece: których Zęby ołfczepów łrółze/ y łtrzał prędkopiórych. KochPs 83; Nie vmié łyn łzláchecki ná kón wsiéć: y w łowy Ná dźiki źwierz z ołfczepem iáchác niegotowy KochPieś 2; Lanceatus – Ołfczep za bron maięci. Calep 580b; Runa – Ołfczep łzeroki na zwierz. Calep 932b, 433a, 580b [2 r.], [643]b, 805b, 998b [2 r.]; Nágotuyćie dwiełćie łłżebnych/ áby łzli áż do Cezáreiey: k temu łiedmdziełát iezdnych y dwiełćie pielżych z ołfczepámi [et lancearios ducentos] WujNT Act 23/23.

W połączeniach szeregowych (7): Mieycie na gotowiu ołfczepy/ łtrzaly/ kopié/ łwiéce ij rozmaijtę pochodnie/ abytz łie wám niemogl łkrytz. OpecŻyw 84v; y yżeby też [młodzieńcykowie] vmieli mieć/ ky/ łzpis/ y ołfczep rekomá vchwyćić y łnim łię miłternie obchodźić KwiatKsiąż Ov; cornus [...] Aliquando pro ipso telo accipitur, Miáfto łtrzaly/ Rohatyny/ álbo ołfczepu. Mącz 66a; w iego domku nic niemáłz/ iedno ołfczepy/ przyłbice/ rułznice/ miecze y włzeláka łnłza broń ModrzBaz 32, 110v, 141; Zbroiá v nich łuk z łzábłá/ y łtrzaly obfite/ Y ołfczepy/ y kułze/ y łzypy kończyte. KmitaSpit A2v.

W porównaniu (1): á ták ten twoy dowod będzie iáko łłomiány ołfczep ná dźikiego wieprzá. CzechRozm 63.

W charakterystycznych połączeniach: *oszczep nieułamny, wyostrzony; oszczepem bić, przebić* (5), *przebijać, przebość* (3), *zabić* (3); *oszczep rzucić*.

Zwrot: »wystrzelić oszczep« (2): Naprzod Paris wystrzelił oszczep i uderzył Atridę prawie na tarcz, jako był umierzył; Lecz żelaza nie przebił, bo grot nie hartował W pawężę niedobyłą. *KochMon* 31, 31.

Wyrażenie: »oszczep łowczy« = *venabulum Calep, Cn; lancea venatoria Cn* (1): Venabulum, telum quo venantes utuntur, aciei longissimae, apud nos cornibus hinc et inde extantibus – Oszczep łowczy, włócznią. *Calep* 1107b.

Szeregi: »oszczep, (i) miecz« [szyk 1:1] (2): Ná Krzciny bierzefz z łobą Ołzczepy y Miecze [...]. A ná Stypę żálófną iedźiefz w mocney Zbroi *Prot* D2; kthore [*białogłowy*] z mieczem/ z ołzczepem ták dobrze vmieią/ iáko mężczyzná ktory *GórnDworz* X3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»oszczep i tarcz« [szyk 1:1] (2): Teraz siedzą z pokojem, walki zabaczywszy, Oszczepy i okrągłe tarcze położywszy. *KochMon* 23; Daleko więcej niżli mocna tarcz y mocny ołzczep [*Super scutum fortitudinis et super lanceam potentiae*] będzie walczyła [*dobrotliwość*] za tobą przeciw nieprzyjacielowi. *BudBib Eccli* 29/16.

Przen: metonimicznie: *Wojsko uzbrojone w oszczepy, oszczepnicy* (1) : Ale pańkiego zdrowia ani mocne fklepy/ Ani tak dobrze ftrzegą poboczne ołzczepy/ Iako miłość poddanych/ i wiara życźliwa *KochSat* B4v.

Synonimy: *drzewce, drzewo, kopija, oszczepisko, rohatyna, spis, spisa, włócznia*.